

Am. 2000 R. S. van Konkel.
N. Ady.

DE SCHOONE SLAAPSTER IN 'T BOSCH, EN EEN
GELIJKLUIDEND VERHAAL IN MIDDEN-GELEBES.

BIJDRAGE VAN DEN HEER

N. ADRIANI.

Overgedrukt uit de Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie
van Wetenschappen, Afdeling *Letterkunde*, 5e Reeks, Deel II.

Bibliotheek
NEDERL. ZENDINGSSCHOOL
OEGSTGEEST

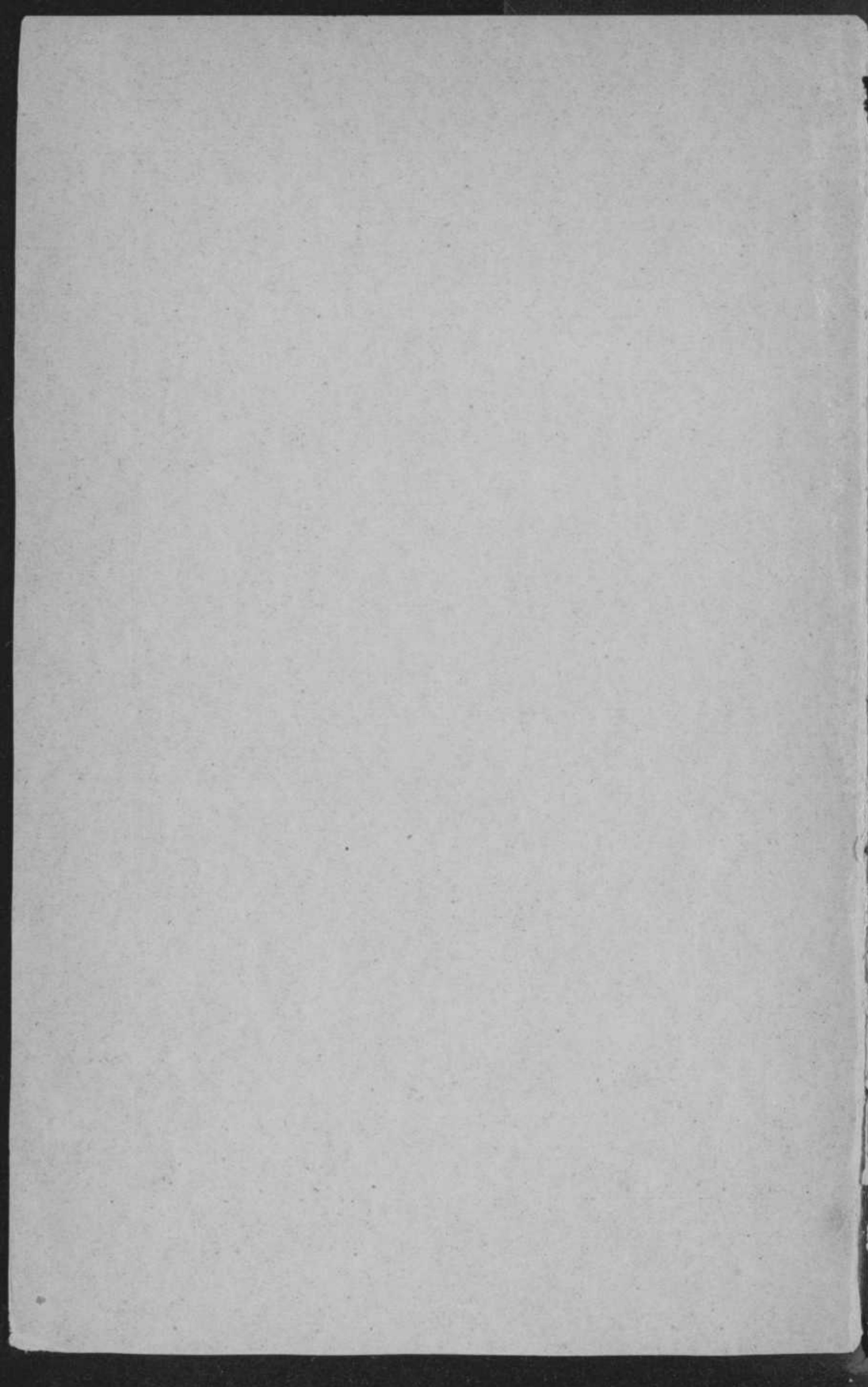
AMSTERDAM,
JOHANNES MÜLLER.
1916.

UBU

PKB

4494

1
178

DE SCHOONE SLAAPSTER IN 'T BOSCH, EN EEN
GELIJKLUIDEND VERHAAL IN MIDDEN-CELEBES.

BIJDRAGE VAN DEN HEER

N. ADRIANI.

Er zijn in de letterkunde der Toradja's van Midden-Celebes een aantal vertellingen, die een belangrijken trek gemeen hebben met het ten onzent overbekende sprookje van „De Schoone Slaapster in 't Bosch”. In de verschillende verhalen, waarin die trek is op te merken, is hij zoozeer dezelfde, dat ik hem slechts in een paar voorbeelden behoef mede te deelen.

1. Een dorpshoofd en zijne vrouw blijven langen tijd kinderloos. In haar verdriet uit de vrouw den onbezonnen wensch dat zij maar een kind mocht krijgen, al was 't ook een dief, als ze er dan maar een had. De vrouw verkrijgt haar wensch: ze brengt een zoon ter wereld, die blijkt een ontzaglijke veelvraat te zijn, zoodat zijne ouders ten slotte pogingen doen om hem uit den weg te ruimen. De toeleg mislukt telkens en nu gevoelt de jongen zich gegriefd: hij verlaat zijne ouders en trekt de wijde wereld in.

Van dit oogenblik af staat alle leven in het dorp stil. De wind waait niet meer, het water stroomt niet meer, het gras groeit niet, de honden blaffen niet meer, de hanen kraaien niet meer, geen kokosnoot valt meer van den boom. De menschen zwijgen stil en zitten in hunne huizen. In letterlijken zin wortelen zij daar vast, want uit hunne achterdeelen komen wortels te voorschijn, die tusschen de latten waaruit de vloer

bestaat, doorschieten en onder 't huis, dat op palen rust, in den grond dringen.

De held der geschiedenis maakt nu een langen tocht en hetgeen hij op reis beleeft, is het hoofdbestanddeel van 't verhaal. Als hij dan na langen tijd terugkeert, ontwaakt bij zijne thuiskomst het geheele dorp weder: de wind waait weer, het water gaat weer stroomen, de honden blaffen, de hanen kraaien, de kokosnoten vallen weer van den boom, de vastgewortelde menschen rukken zich van hunne wortels los en snellen den teruggekeerden zoon tegemoet. De Ouders willen hem feestelijk ontvangen, maar eerst moeten zij hem eene boete betalen voor het leed dat zij hem hebben aangedaan, toen zij trachtten hem van kant te maken.

2. In het bekende verhaal van de Zeven Hemelmeisjes, die op aarde komen baden in vogelgedaante, maar vóór het bad hare vogelhuiden uittrekken, waardoor een man, die ze beloert, gelegenheid krijgt het vogelkleed der Jongste te rooven, zoodat zij niet meer naar de Bovenwereld kan terugvliegen, komt verder dit voor: Nadat de zes zusters in de Bovenwereld (die er juist zoo uitziet als onze Middenwereld) zijn aangekomen en aan hare Moeder hebben medegedeeld dat de Jongste Zuster door een aardbewoner is geschaakt, valt de rouw op het dorp: alle leven staat stil. Eerst langen tijd daarna komt het leven terug, want de geschaakte hemelvrouw weet haar vogelkleed weerom te krijgen en met hare terugkomst is de rouw opgeheven.

Eene kleine wijziging van het vastwortelen is deze, dat soms in plaats daarvan wordt verteld dat van de rouwende lieden de haren blijven doorgroeien, zoodat ze door den vloer heen zich om de huispalen slingeren, evenals lianen dat doen om het onderstel eener verlaten woning.

Ter verklaring van dezen trek denke men aan de voorstelling der Toradja's, dat een doode geneigd is de zielestof zijner omgeving met zich mede te nemen. Een Toradja, die begrijpt dat hij sterven gaat, gevoelt zich als een aanstaand

banneling; hij moet al wat hem dierbaar is verlaten en zich alleen op weg begeven naar de Onderwereld. Zooveel mogelijk mede te nemen van de omgeving die hij hier op aarde heeft gehad, is het denkbeeld dat hem troost verschaft. De overlevenden, deze gezindheid kennende, zijn op hunne hoede tegen het gevaar van door den doode te worden medegenomen, en het blijkt dan ook duidelijk uit de rouwgebruiken, die men in acht neemt, dat deze bovenal bedoelen: de omgeving van den doode voor dood te doen doorgaan, opdat hij getroost zij in zijn lot, ziende dat het hem niet alleen treft. Hierdoor zal zijne ontevreden stemming wijken en zoo is voor de overlevenden de kans om te worden medegenomen door den doode belangrijk minder geworden.

De algemeene rouwgebruiken schrijven bij de Bare'e-Toradja's voor, dat de dag na een sterfgeval een verbodsdag is voor den landbouw; verder mogen er zoolang de rouw duurt geen kokos- of pinangvruchten van de boomen gehaald worden. Strafzaken en schuldvorderingen mogen niet worden besproken. Bij de Berg-Toradja's is het verrichten van alle gerucht-makende dingen verboden: boombast kloppen, ijzer smeden, rijst stampen, alles moet buiten het dorp geschieden. Zelfs de hanen worden uit het dorp gebracht. Al wat men gewoonlijk op den schouder draagt, moet tijdens den rouw in den arm worden gehouden, opdat men het voorzichtig zal neerleggen en het niet met een smak op den grond zal werpen, zooals men doet met 't geen men op de schouders draagt. De lans, die men gewoonlijk met de taats in den grond drijft, als men de hustrap opgaat, moet in den rouwtijd voorzichtig tegen de huispalen worden aangezet. Vreemdelingen mogen niet in het dorp komen, omdat zij allicht de rouwbepalingen overtreden.

Deze algemeene rouw duurt totdat er een kop is gesneld. Verder is er ook een bijzondere rouw, die geldt voor den weduwnaar of de weduwe. Deze rouw duurt 8 dagen voor een man, 9 dagen voor de vrouw, naar het zeggen der Toradja's, omdat de man 8 paar ribben heeft en de vrouw 9.

Gedurende de eerste drie dagen wordt de overlevende echtgenoot zelfs met matten omringd, en mag niet rechts of links kijken, niet met uitgestrekte beenen slapen en geen rijst eten. Alle versierselen moeten afgelegd worden; ringen of armbanden, die men niet kan afkrijgen, worden omwikkeld. Alleen geklopte boomschors mag worden gedragen.

Nadat het lijk grafwaarts is gebracht voor de voorloopige bijzetting, komt des nachts eene priesteres hare litanie zingen. Ze zit onder een zak van geklopte boomschors en met gesloten oogen concentreert zij haar innerlijk en daalt af naar de Onderwereld, begeleid door hare slaven. In hare litanie beschrijft ze den tocht naar het Doodenrijk en vertelt hoe ze komt bij het huis waar de doode is heengegaan en waar ze denkt wel zielen van nog niet gestorven verwanten te zullen vinden, die de overledene heeft weten mede te nemen. Hoe het haar daar gaat, vertelt zij in de volgende strofen:

We zijn gekomen in het huis,
 We pruimen terwijl we zijn gezeten.
 „Huisheeren die gestorven zijt,
 Gastheeren die zijt overleden,
 Hier ben ik aangekomen,
 Gekomen om U aan te bieden
 Mandjes waaruit U kunt pruimen,
 Schoteltjes waaruit U tabak moogt nemen.
 Zes halve pinangnoten,
 Zes stuks sirih-bladeren.
 Waarmede ik Uw hart wil stemmen,
 Opdat het welgezind zij.”
 Zij hebben ze aangenomen en aangevat,
 Zij hebben er genoeg in
 En lachen er schaterend om,
 Zoo'n plezier als ze hebben
 In den aanblik der aardbewoners,
 In de hulde der stervelingen,
 In de schatting der menschen.

„Staat Gijlieden maar op
 Om aan alle kanten
 De zielen te verzamelen.
 Kijkt goed uit,
 Zet Uwe oogen goed open,
 In de woning, binnenshuis.
 Neemt ze alle mede,
 Verzamelt ze allemaal.”
 Het duurt niet lang of ze zijn verzameld.
 Na niet langen tijd zijn ze gegrepen.
 „Breng ze naar Uwe moeder,
 Stop ze in Uwen sirih-zak.
 Werp ze in Uwe draagsarong
 Opdat ze niet worden gevolgd door de andere zielen,
 Op onzen tocht, op onze reis.”
 „Huisheeren die gestorven zijt,
 Die reeds lang overleden zijt,
 Ik ga vertrekken, ik ga terugkeeren.
 Het blijft dan maar bij hetgeen is gezegd,
 Wat er is afgesproken, zal ik niet veranderen.
 Ik zal niet afwijken van de afspraak.”

Uit deze bijzonderheden kan het, dunkt me, blijken dat men den doode de gezindheid toeschrijft om uit zijne vroegere aardsche omgeving mede te nemen wat en wien hij maar kan, vooral de zielen zijner huisgenooten. Dezen verdedigen zich daartegen door zich dood te houden, om daardoor den werkelijken dood te ontgaan.

In bovengenoemde verhalen is het de beleedigde zoon, die de zielestof of de levenskracht van zijne gansche omgeving medeneemt. Hij heeft het recht daartoe, want men heeft hem naar het leven gestaan. 't Is niet zijne schuld, dat hij een diefachtigen aard heeft; de dwaze wensch zijner moeder, die wel een dief tot kind zou willen hebben, als ze maar een kind had, heeft ten gevolge gehad dat hij met een onbedwingbaren lust tot eten is ter wereld gekomen, zoodat zijne ouders

hem niet meer kunnen voeden en hij bij de bureu eten moet stelen, 't geen zijne ouders in zoo groote moeilijkheden steekt, dat ze trachten hem om te brengen. Hierdoor verkrijgt de zoon wraakrecht op de ouders. De ouders hebben hem niet kunnen dooden, omdat hij geen schuld had, maar nu gaat hij vrijwillig van hen weg, veroorzaakt dus een kunstmatigen doodstoestand tusschen zich en zijne ouders en neemt, als een echte doode, de zielestof uit het dorp weg, waardoor dit in rouw vervalt. Zijne vraatzucht verdwijnt tegelijkertijd; immers de doode ondergaat bij zijn dood steeds eene vernieuwing; vooral eet- en drinkgewoonten legt hij af. Zoolang de zoon nu dezen doodstoestand tusschen zich en zijne ouders wil laten duren, zoolang is het schuldige dorp werkelijk dood en de onschuldige zoon schijnbaar. Zijne terugkomst doet den doodstoestand ophouden, maar de goede gezindheid van den zoon kan eerst worden bestendigd, als de ouders hunne wandaad met eene boete hebben verzoend.

Dat bij het verhaal van de Hemelmeisjes deze uitlegging niet past, is geen bezwaar, want de trek is daar zeer duidelijk een invoegsel.

Nu nog een paar woorden over „De Schoone Slaapster”. Haar was op het feest bij gelegenheid harer geboorte, door eene booze fee de dood aangekondigd, op haar 15de jaar, maar eene goede fee, die nog een wensch te spreken had, kon den dood verzachten tot een 100-jarigen slaap. De overeenkomst is dus, dat er een tijdelijke doodstoestand van de geheele omgeving wordt te voorschijn geroepen, die weder eindigt met de komst van den eersten levenden mensch, die het recht heeft den rouw op te heffen.

In eene nadere vergelijking valt niet te treden, al wordt tot in bijzonderheden toe, de toestand van levensstilstand in het Germaansche en in het Toradja'sche verhaal als gelijk beschreven. Het was slechts mijn doel te wijzen op het zeer duidelijk karakter van den „rouwtijd” in de genoemde Toradja'sche verhalen en daardoor de gedachte te opperen dat ook de slaap der „Schoone Slaapster in 't Bosch” niets anders is,

dan een trek waarin wordt geschetst dat de tijdelijke dood van het kind ook zijne omgeving tijdelijk in den dood brengt, doch dat de terugkeer, òf van den zoon die den doodstoestand wil doen eindigen, òf van den voor de dochter bestemden man die hetzelfde verricht, dien doodstoestand, dien rouw dus, weder opheft en het leven tot zijn gewonen gang doet terugkeeren.

